

مقدمه

مسئله حکومت و حاکمیت در جوامع ، همیشه از مسائل اساسی مردم بوده است و در طول تاریخ افراد سودجو و فرصت طلب ، با تبلیغات منفی و محدود کردن قدرت اندیشه و تفکر مردم در رابطه با مسائل سیاسی ، بر آنان حکومت می کردند و از قدرت خود برای ظلم و ستم به اقشار دیگر جامعه و بهره گیری از نیروهای انسانی و منابع سرزین ها استفاده می کردند .

این حاکمان ستمگر و خودکامه ، همواره با پیامبران و ائمه (ع) مخالفت می کردند . به این دلیل که این اولیای الهی ، در صدد تبیین مسئله حکومت الهی بر مردم ، آن ها را به حاکمیت صالحان و اولیای خدا فرامی خواندند و کاخ استبداد را به لرزه می انداختند . ولی از آن جایی که دو اصل مهم در مسئله حاکمیت مشروعیت و مقبولیت است ، این حکومت های الهی با وجود مشروعیت خود ، با عدم مقبولیت عمومی به دلیل ضعف اندیشه ها و تزلزل عقاید و اراده ها ، مواجه می شدند و تاکنون کمتر موفق به تشکیل حکومت گشته اند . مانند حکومت حضرت سلیمان (ع) و خلافت کوتاه مدت حضرت امیرالمؤمنین (ع) که ار دوران طلایی و باشکوه تاریخ است .

برای تشکیل حکومت الهی و حاکمیت صالحان و اولیای خدا ، مردم می بایست به اندازه ای از رشد در عقل و تفکر رسیده باشند که این حکومت اصل دوم خود را نیز در بر داشته و با مقبولیت عمومی پایه های خود را مستحکم کند ، چنان که در دعای سلامتی امام زمان (عج) می خوانیم :«حتّی تُسِکِنَهُ أَرْضَكَ طَوْعاً».

هر گاه این رشد در مردم رخ دهد ، ظهور منجی میسر می گردد و حاکمیت عدل و حق در جهان برپا می شود .

بخش اول

کلیات

فصل اول: کلیات

فصل دوم: مفهوم شناسی

تعریف و تبیین موضوع

انتظار موعود و منجی یکی از مهم ترین مسائل در تمام ادیان است و این بحث به طور گسترده و خاص در فرهنگ تشیع توسط ائمه معصومین (ع) مطرح گردیده است . با توجه به بررسی و تفسیر احادیث و روایات واردہ از معصومین (ع) که به شرایط زمانی قبل از ظهور اشاره شده است ، منظّران امام عصر (ع) چند دسته هستند :

۱- دسته ای که دست به هیچ کاری نمی زند تا جهان پر از ظلم شود و امام ظهور کند .

۲- عده ای نیز مردم را به ارتکاب فسق و فجور و ظلم دعوت می کنند و خود نیز به آن ها می پردازند تا گناه جهان را فرا گیرد و در نتیجه امام زمان (ع) ظهور کند .

۳- گروهی نیز بر این باورند که هر حکومتی قبل از حکومت موعود اسلام تأسیس شود ، باطل و هر پرچمی که برپا شود سرنگون خواهد شد . اینان فقط به طور محدود عمل به دستورات دین را تجویز می کنند .

۴- نظر دیگر این است که ما باید با همت ، تلاش ، تعبد ، تقواپیشگی و اجرای کامل دستورات خدا و تأسیس حکومت حق و عدل در جامعه ، زمینه ظهور آن منجی بزرگ را فراهم کنیم .

اینجانب با پذیرش تفکر اخیر ، در این مقاله به حکومت صالحان قبل از ظهور و شرایط رهبران و مردم تحت حاکمیت آن خواهیم پرداخت .

اهمیت و ضرورت تحقیق

مسئله انتظار در تمامی ادیان گذشته مطرح گردیده و پیامبران مردم را به انتظار فرج و ظهور موعود فرا می خوانندند . در دین اسلام نیز مسئله انتظار جایگاه ویژه ای دارد . با توجه به اهمیت موضوع انتظار و زمینه سازی برای ظهور ، مردم جوامع امروز باید از این مسئله آگاه باشند که سعادت دنیوی و اخروی آن ها با مسائل سیاسی و اجتماعی شان نیز ارتباط دارد و اگر از شرایط و اوضاع دوران پس از ظهور و عدل گسترش حاکمان معصوم و عادل آگاهی یابند ، سعی خواهند کرد که هر چه سریع تر و با تمام نقام خود ، زمینه را برای ظهور موعود فراهم کنند .

اهداف و فواید تحقیق

در این تحقیق سعی بر آن است با توجه به تفکر ایجاد زمینه سازی برای ظهور ، ویژگی های حکومت صالح را که رهبران الهی در رأس آن هستند بررسی کرده و خود و جامعه را به اهداف یک جامعه آرمانی که زمینه را برای ظهور منجی فراهم می کند ، نزدیک سازیم . این تحقیق برای عموم مردم قابل استفاده است تا با نظریه حکومت در اسلام آشنا گردند و از شرایط جامعه در زمان ظهور اطلاع یابند و سعی بر اصلاح اندیشه و عمل خود نمایند تا ظهور حضرت ولی عصر (ع) محقق گردد .

پیشینه تحقیق

برا تحقیق در مورد موضوع خود ، به پایان نامه های بسیاری مراجعه کردم ؛ ولی در زمینه موضوع خود ، پایان نامه ای پیدا نکردم . مقالات متنوعه را هم در زمینه مهدویت مطالعه کردم . دو مقاله یافتم که به صورت جداگانه در مورد وجود حکومت صالح بحث کرده بودند :

۱-پیش بینی انقلاب اسلامی ، زمینه ساز ظهور در کلام معصومان - نویسنده : محمد رضا جواهری . در این مقاله روایات وجود حکومت صالح بررسی شده و انقلاب اسلامی به عنوان مصدق آن حکومت بیان شده است . اما بحث کامل و جامعی در ارتباط با ویژگی های صالحین ، لزوم حکومت صالحین و ... بیان نشده است .

۲-بررسی روایی جایگاه و نقش ایرانیان در زمینه ظهور - نویسنده : حسین قاسمی و حمید رضا اسلامیه . در این مقاله روایات وجود حکومت صالح بررسی شده و مصدق خاصی برای آن در نظر گرفته نشده است و مثل مقاله بالا ، بحث کامل و جامعی در این باره ارائه نداده است .

کتاب هایی را نیز مطالعه کردم ؛ ولی کتاب مستقلی در مورد موضوع تحقیق خود نیافتم . اما کتاب هایی در فصول جداگانه خود بحث مختصری در مورد حکومت های پیش از ظهور مطرح کرده بودند . مثل کتاب های زیر :

۱-نصرت الهی و شرایط آن در قرآن و حدیث - فاطمه شریفی - انتشارات ماهرنگ - تهران ۱۳۸۴

۲-مصلح کل - لطف الله صافی گلپایگانی - انتشارات واحد بین الملل دفتر آیت الله گلپایگانی - قم ۱۳۹۱

با توجه به عنوان مقاله ام ، اینجانب قصد دارم به ویژگی های صالحین و حکومت های صالح و شرایط آن حکومت ها از دیدگاه قرآن و معصومین پرداخته و ارتباط حکومت صالح را با حضرت صاحب الزمان (عج) و ضرورت وجود آن حکومت برای ظهور حضرت و سرانجام آن بپردازم .

سؤالات اصلی و فرعی

سؤال اصلی

سؤالات فرعی :

۱- حکومت صالحین به چه نوع حکومتی اطلاق می شود؟

۲- از دیدگاه فقه شیعه چرا باید فرد صالح در رأس حکومت باشد؟

۳- تفاوت حکومت صالحین با حکومت امام معصوم (ع) چیست؟

سؤالات فرعی تر :

۱- ویژگی های حکومت صالح چیست؟

۲- ویژگی های حکومت غیر صالح چیست؟

فرضیات :

۱- برخی از روایات که از معصومین (ع) به دست ما رسیده ، در ظاهر بیان گر وجود این حکومت هستند .

۲- حکومت صالح حکومتی است که در رأس آن رهبری الهی قرار گرفته باشد و قوانین الهی را بین در جامعه اجرا کند .

۳- اجرای قوانین الهی در جامعه نیاز به رهبری الهی دارد . اگر این رهبر فردی صالح نباشد ، بسیاری از مسائل حکومتی دین مثل حدود و قصاص ، مسائل اقتصادی ، ارتباطات سیاسی و نظامی ، معطل خواهد ماند .

۴- در هر حکومتی ، هر چند الهی و صالح باشد ، نقایص و مسائلی که به آن ها رسیدگی نشود ، وجود خواهد داشت و عدالت در همه جوانب کاملاً رعایت نخواهد شد . ولی در دوران ظهور ، امام معصوم (ع) اختیار تام داشته و با قدرت و عزت بی نظیر و الهی خود ، تمام قوانین را اجرا کرده و عدالت را عملی خواهند کرد .

۵- حکومت صالح در صدد اجرای عدالت اجتماعی و قوانین الهی در جامعه است .

۶- ظلم و بیداد برجسته ترین ویژگی حکومت طاغوت است .

اوضاع سیاسی در حکومت امام (عج)

خداوند در قرآن کری م می فرمایند : «إِنَّ الْأَرْضَ يَرْثُها عِبادِي الصَّالِحُونَ هُمَا زَمِينٌ رَا بَنْدَگَانَ شَاهِيْسَتَهُ ما بِهِ ارْثٌ مَّا بَرَنَدَ» (ابیاء ۱۰۵)

(نور ۵۵)

این آیه ها اشاره به جهانی بودن اعتقاد به اسلام و محقق شدن برنامه ها و طرح های آن و اجرا و غلبه آن بر روش ها و طرح های پیشین دارد . برخی از روایت ها یادآور شده اند که این تنها در زمان امام مهدی (عج) که مأموریت مبارزه و نبرد با تمام مشرکان را عهده دار می شود ، به منصه ظهور می نشیند . از امام صادق (ع) هم نقل شده است که ایشان فرمودند : «کسانی که در آسمان ها و زمین هستند ، خواه ناخواه تسلیم او می شوند .»

بنابراین آن رهبر معصوم ، فرمانروای جای زمین ، از مشرق گرفته تا مغرب و از شمال تا جنوب آن می شود آسمان ها درهای خود رادر آن زمان می گشایند و زمین گنج های خود را خارج می سازد و آرزو و رؤیای پیامبران تحقق می یابد و خورشید اسلام با آیین ها و دستورات عملی و اجرایی آن طلوع می کند .

در آن زمان جوامع مختلف ، شاهد امنیت و آسایش خواهند بود و امام (عج) نیز شروع به اجرا و عملی کردن برنامه ها و طرح های مختلف خود می کنند . امام (عج) این طرح ها را با استعداد ذاتی خود و عصمت و تأیید ربانی عملی می کنند .

در مورد چگونگی ساختار این رهبری و فرماندهی ، آشکال و روش های قانون گذاری ، اجرایی یا قضایی و تشکیلات این حکومت سازمان های نظامی ، باید گفت که به آسانی قابل پیش بینی نیست و نمی توان تصویری دقیق و همه جانبه از آن ارائه داد ؛ زیرا ممکن است این تصویر با واقعیت آن تشکیلات در زمان ظهور امام (عج) کاملاً یکی نباشد و باهم تفاوت داشته باشند .^{۲۳}

اوضاع اجتماعی در زمان ظهور امام (عج)

برخی از روایت ها ، به توصیف اوضاع اجتماعی در زمان حکومت امام مهدی (عج) و بیان ویژگی های آن پرداخته اند . این روایت ها ، اجتماع و جامع ه آن روز را تشبیه به بهشت موعودی کرده اند که زمین و ساکنان آن از آن بهره مند می شوند و همین بس که اهل سنت و شیعیان ، پیوسته از این ویژگی یاد می کنند که ایشان زمین را پر از عدالت و داد و انصاف می کنند . لازم به ذکر است که وجود عدالت و داد و انصاف از جمله مهیا یک جامها امن است .

در آن زمان تمام جوامع از نعمت زندگی راحت ، همراه با خوشبختی و رفاه بهره مند می شوند و روابط اجتماعی در آن جامعه ها بر اساس عدالت و برابری و ستم ستیزی و دوری از ظلم و جور ، پایر جا خواهد بود .^{۲۴}

^{۲۳}. الحسنی سید نذیر - مترجم حسینی سید شاهپور - مصلح کل-نشر موعود عصر(عج)-تهران ۱۳۸۷-صفحه ۲۵۶ تا ۲۵۴
^{۲۴}. همان-صفحه ۲۵۶ تا ۲۵۸.

اوضاع اقتصادی در زمان ظهور امام (عج)

یکی از مشکلات اصلی و کلیدی که امروزه کشورها با آن دست و پنجه نرم می کنند و میلیون ها نفر زیر چکمه های آن فریاد و ناله سر می دهند ، چگونگی و ساختار یک نظریه اقتصادی است که بتواند مشکلات مردم را حل کند و برای آن ها رفاه و آسایش را به ارمغان آورد . از این رو جریان های فکری و سیاسی دست اندر کار در این میدان ، نظریات گوناگونی در مورد تعریف و مرزبندی مشکلات اقتصادی دارند و همین امر باعث شده است که هر یک برای یافتن راه حل های لازم برای این مشکل ، از راه ها ، وسائل و امکانات و ابزارهای متفاوتی استفاده کنند .

نظام سرمایه داری می گوید : «مشکل اصلی که اقتصاد از آن رنج می برد ، کمبود منابع طبیعی در مقایسه با افزایش روزافزون و بسیار زیاد جمعیت و ساکنان زمین است .»

نظام مارکسیستی می گوید : «مشکل اصلی ، توزیع نادرست است و این خود نیز ناشی از تناقض و تفاوت میان اشکال و گونه های تولید و روابط حاکم بر توزیع کنونی است .»

اما اسلام تصريح می کند که : «علت اصلی این مشکل ، خود انسان است ؛ و اگر انسان اصلاح شود ، این مشکلات نیز خود به خود برطرف می شوند .»

خداؤند تمام گیتی را تحت تسخیر و فرمان بشر درآورده است ، اما انسان در مقابل به ستم ورزی و کفر می پردازد و با ستم های خود ، مانع توزیع عادلانه این نعمت ها می شود و با کفر خود باعث می شود آسمان بر زمین نبارد و زمین هم برکت های خود را از بشر باز می دارد .

بنابراین ، ستم های انسان در بعد عملی زندگی اش و کفران و قدرناشناصی نعمت های الهی ، دو علت اصلی وجود مشکلات اقتصادی در زندگی بشری هستند . روایت های زیادی اشاره به کار نایبودسازی فساد موجود ، در زمان امام (عج) دارند و اینکه امام (عج) فساد را ریشه کن می کنند و این کار ، شامل فساد موجود در وجود انسان ها و نظام ها و حکومت هایی است که انسان ها آن را به وجود آورده اند . پس از آن ، عملیات سازندگی و عروج انسان خاکی به درجه نفخه پروردگاری آغاز می شود و آسمان درهای خود را می کشاید و زمین گنج های خود را نمایان می سازد .

نتیجه این که ، استقرار و امنیت سیاسی و اجتماعی و اقتصادی ، نه در گذشته و نه در حال ، جز با از میان بردن ستم و پاک ساختن زمین از لوث پلیدی کفر و شرک در این جهان ، تحقق نیافته و نخواهد یافت و این باعث دمیدن روح امید در جان های انسان های درست کار و نیکوکار می شود تا در این جهت گام بردارند .^{۲۵}

^{۲۵}. همان-صص ۲۶۲۵۸ تا ۲۶۲۵۹

چیرگی مهدی (عج) بر تمامی ادیان

قرآن کریم می فرماید : «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ ، بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظَهِّرُهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» (توبه ۳۳ و صفحه ۹)

«هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ ، بِالْهُدَىٰ وَ دِينِ الْحَقِّ لِيُظَهِّرُهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا» (فتح ۲۸)

دین اسلام به واسطه برهان و قهر و غلبه ، بر تمامی ادیان برتری می یابد ؛ به طوری که بر روی زمین دینی باقی نمی ماند ، مگر آنکه مغلوب گردد ؛ در حالتی که اهل اسلام بر سایر ادیان با برهان غالب می شوند .

روایت است که : « دینی نمی ماند ، مگر آن که اسلام بر آن پیروز می شود و به زودی چنین خواهد شد ؛ ولیکن هنوز واقع نشده است و رستاخیز برپا نمی شود تا آن که آن عمل انجام گیرد .» (مجمع البیان ج ۵ ص ۲۴)

در تفسیر قمی (ص ۳۶۴) آمده : « این آیه در شأن قائم آل محمد (عج) نازل شده و این آیه ای است که تأویل آن بعد از تنزیل می باشد . »

در اكمال الدين آمده : « هنوز تأویل این آیه فرود نیامده و تا وقتی که قائم خروج کند فرود نمی آید زمانی که قائم (عج) خروج کرد ، باقی نماند کافری به خداوند متعال و مشرکی به امام ؛ مگر آنکه خروج او را کراحت دارد . »

در تفسیر عیاشی از امام (ع) آورده : « زمین به وسیله او پیچیده می شود و گنج ها برای او آشکار و پادشاهی او به مشرق و مغرب می رسد . خداوند به واسطه ها و دین خود را بر تمام ادیان پیروز می کند و در روی زمین خرابه ای نمی ماند مگر آن که آباد می شود و عیسی بن مریم (ع) فرود می آید و پشت سر قائم (عج) نماز می خواند ... »

۲۶

۲۶. طبرسی نجفی محمدرضا - مترجم میر شاه ولد محمد - مهدی منظر(عج)- انتشارات جمهوری تهران ۱۳۸۴- ص ۳۹۰

نتیجه گیری

گذشت که دو اصل اساسی برای یک حکومت مقبولیت و مشروعیت است . مشروعیت حکومت الهی از طرف خداوند است ؛ ولی برای برقراری این حکومت باید مقبولیت عامه مردم هم در نظر گرفته شود . مردم برای پذیرش این حکومت ابتدا باید از دلایل وجود چنین حکومتی و سپس از شرایط حاکمان آن ها و اوضاع سیاسی اجتماعی _ اقتصادی جامعه ای که در آن قوانین الهی اجرا می گردد ، آگاهی یابند .

با وجود ولی معصوم (ع) ، قرار گرفتن فرد دیگر در رأس حکومت منتفی است . اما اکنون که در زمان غیبت به سر می برمی و دسترسی به معصوم (ع) نداریم تکلیف چیست ؟ دین اسلام برای این شرایط نیز اشخاصی را با ویژگی های معین ، مشخص کرده است که این وظیفه الهی را به دوش کشند و جامعه را از زیر ستم طاغوتیان بیرون کشند . روایات مختلفی به تلاش ایرانیان برای تشکیل این حکومت اشاره کرده اند و برخی نیز جمهوری اسلامی را مصداقی برای روایات پیش از ظهور عنوان کرده اند . اما در مقابل عده ای نیز این نظر را مناسب نمی دانند و تأکید دارند که ائمه به طور خاص به ملت و حکومتی اشاره نکرده اند .

طی سال های اخیر که نظریه ولایت فقیه نیز از جانب فقیهان و مجتہدان شیعی ، مطرح گردید و نیز با آگاه سازی اشاره مختلف جامعه ، این حکومت نیابتی از معصوم (ع) ، در ایران برقرار گردید و در ادامه با آگاه سازی جهانی ، سعی بر رشد افکار عمومی و زمینه سازی برای حکومت جهانی عدل و حق می نمایند . این میل و رغبت زمانی به اوج خود خواهد رسید که مردم از شرایط جامعه ای که رهبر آن معصوم باشد آگاهی یابند و با تمام وجود و اشتیاق وافر ، خود را برای برپایی آن حکومت و ظهور موعود آماده کنند .

به امید چنین روزی ...

فهرست منابع

قرآن کریم

لغت نامه دهخدا

- مفاهیم اساسی نظریه ولایت فقیه - مصطفی جعفر پیشه ورد- دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری - قم ۱۳۸۰
- مهدویت حکومت دینی و دموکراسی-رحیم لطفی-بنیاد فرهنگی حضرت مهدی(ع)-قم ۱۳۹۰
- دین،سیاست،ولایت فقیه،جمهوری اسلامی-حمدیرضا شاکرین و علی رضا محمدی-دفتر نشر معارف-قم ۱۳۹۱
- ولایت در قرآن-جمعی از نویسندهای-نشر شهریار-قم ۱۳۷۹
- جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن-مصطفی یزدی-نشر تبلیغات اسلامی-تهران ۱۳۷۹
- عصر ظهور-علی کورانی-سازمان تبلیغات اسلامی-تهران ۱۳۷۸
- بشارت ظهور-مجید نوری-نشر سلسیل-قم ۱۳۸۰
- مصلح کل-سید نذیر الحسنی-متترجم سید شاهپور حسینی-نشر موعود عصر(عج)-تهران ۱۳۸۷
- مهدی منتظر(عج)-محمد رضا طبرسی نجفی-متترجم محمد میر شاه ولد-انتشرات جمهوری-تهران ۱۳۸۴